

Błędy w wychowaniu dzieci najczęściej popełniane przez rodziców – przyczyny i ich konsekwencje

Rodzice kochają swoje dzieci bezwarunkowo i ta prawda jest oczywista i z pewnością nikogo nie dziwi, jednak pomimo ich dobrych chęci popełniają oni wiele błędów, dlatego, że nie zawsze są w stanie świadomie kontrolować swoje zachowanie względem dzieci, zwłaszcza w tych trudniejszych sytuacjach.

Niestety dzieci nie rodzą się z gotową instrukcją obsługi, w związku z tym część błędów wynika po prostu z ich niewiedzy, inne z bezradności, a jeszcze inne z braku konsekwencji w postępowaniu względem dziecka. Wielu rodziców żyje w przekonaniu, że kiedyś ich dziecko z pewnych rzeczy na pewno „samo wyrośnie”. Niestety bez ukierunkowanych i spójnych oddziaływań obojga rodziców samoistnie to się nie stanie.

W związku z tym warto się zastanowić, na co należy zwrócić szczególną uwagę, aby móc ograniczyć ilość popełnianych błędów? Które z nich są najczęstsze i czego dotyczą?

Co należy wobec tego zrobić, aby uniknąć ich ciągłego popełniania i powtarzania oraz uchronić się przed negatywnymi konsekwencjami z nich wynikającymi?

W wielu przypadkach podstawowym źródłem błędnych zachowań wobec dzieci są wzorce przekazane nam w dzieciństwie. Ludzie robią różne rzeczy automatycznie, bez refleksji, naśladując zachowania i reakcje, które obserwowali przez lata. Wzorce te są tak mocno zakorzenione w naszej świadomości, że trudno mieć nad nimi pełną kontrolę. Dlatego też rodzice mogą traktować swoje dzieci w ten sam sposób, w jaki kiedyś sami byli traktowani przez swoich rodziców. Niestety nasi rodzice z pewnością również popełniali błędy wobec tego, chcąc uniknąć niektórych błędów w wychowaniu, warto skonfrontować przekonania dotyczące modelu rodziny pochodzące od swoich rodziców z naszymi własnymi. Uświadamiając sobie ich istnienie można je zmodyfikować, dostosować do obecnych potrzeb i wymogów otaczającego świata, co w efekcie może pomóc zatrzymać przekazywane z pokolenia na pokolenie pewnych przyzwyczajęń oraz nie całkiem poprawnych nawyków.

Refleksja nad własnym dzieciństwem, ustalenie celów oraz priorytetów określających relacje z dzieckiem powinny stanowić solidną podstawę, która pozwoli ograniczyć powielanie błędów swoich rodziców w przyszłości. Jednak z pewnością nie spowoduje ich całkowitego wyeliminowania.

Na co jeszcze warto zwrócić uwagę, aby uniknąć najbardziej powszechnych błędów wychowawczych?

- *na nadmierny rygor i bezwzględne posłuszeństwo* - wprowadzanie nadmiernej dyscypliny budzi w dziecku uczucie strachu - odbierając mu swobodę, rodzic stara się całkowicie kontrolować jego zachowania, stale i na każdym kroku domaga się posłuszeństwa, kształtując w nim uległą i podporządkowaną postawę; wpływa to na niezbyt odpowiednią atmosferę wychowawczą, a tym samym na wzajemne relacje pomiędzy rodzicami a dzieckiem, które zaburzą równowagę sił, wzmacniają poczucie lęku i zależności, a pozorne posłuszeństwo dziecka nie wynika z rozumienia ustalonych zasad, a jest tylko sposobem na uniknięcie kary, rodzic nie bierze tutaj pod uwagę potrzeb dziecka, dlatego jego rozwój emocjonalny nie przebiega tak jak powinien;

- *na wyręczenie dziecka oraz nadopiekuńczość* - rodzic wykonując obowiązki za dziecko, zastępuje go w różnego rodzaju działaniach, rozwiązuje za nie problemy czyli chroniąc je przed wszelkimi zagrożeniami, uniemożliwia mu w ten sposób rozwój samodzielności i czyni go zależnym od siebie, co w kolejnych latach spowoduje jeszcze większą zależność od dorosłego, gdyż poprzez takie działanie dziecko wzrasta w przekonaniu, że samo nie jest w stanie sobie poradzić, dlatego będzie ono stale oczekiwało pomocy i wsparcia ze strony dorosłego; w efekcie wpłynie to na jego obniżone poczucie własnej wartości i przyczyni się do kształtowania w sobie wyuczonych bezradności oraz przyjmowania biernej postawy na przyszłość; istnieje duże prawdopodobieństwo, że w życiu dorosłym takie dziecko nie będzie potrafiło poradzić sobie z napotykanymi trudnościami, a uczucie doznanej porażki będzie dla niego bardzo bolesne;
- *na hamowanie aktywności i ciekawości świata* - ograniczanie spontaniczności oraz chęci poznawania świata poprzez przerywanie, zakazywanie czy zmianę aktywności dziecka daje mu do zrozumienia, że jego zainteresowania są nieistotne, bezwartościowe i rodzic nie liczy się z jego potrzebami; dziecko mające aprobatę ze strony rodzica czuje, że ma jego wsparcie i świadomość, że jest ważne i kochane, a rodzic akceptuje je takim, jakie jest; dzieci od pierwszych dni swojego życia poznają świat wszystkimi zmysłami i każda napotkana rzecz jest dla nich niezwykle interesująca, wzbogaca jego doświadczenia, dzięki którym łatwiej będzie mu zrozumieć stawiane wobec niego oczekiwania, dlatego warto wspierać je w tych czynnościach;
- *na brak granic* - dziecko nie posiada wiedzy o świecie, która pozwoliłaby mu na ocenę tego, co jest dobre, a co złe, dlatego stawiając mu granice rodzice nie tylko przekazują mu istotne informacje, zasady i wartości, ale tym samym zapewniają mu poczucie bezpieczeństwa – dziecko dzięki zasadom ma możliwość przewidywania; maluch bez granic czuje się zagubiony; pełna swoboda nie tylko nie sprzyja rozwojowi dziecka, ale także zaburza jego poczucie bezpieczeństwa;
- *na brak konsekwencji* - konsekwencje ściśle wiążą się z granicami; przestrzeganie ustalonych zasad buduje strukturę opartą na poczuciu bezpieczeństwa, ale również daje dziecku poczucie przewidywalności i kontroli; niekwestionowanie wprowadzonych zasad, których miało przestrzegać dziecko, otwiera mu furtkę do ich nadmiernego testowania oraz przekraczania wyznaczonych granic; rodzic niekonsekwentny w przestrzeganiu jednej zasady, nie powinien oczekiwać, że dziecko dostosuje się do innych, ponieważ uruchamia się tym samym efekt domina;
- *na brak "wspólnego frontu" rodziców* – otóż zgodność obojga rodziców w sprawach wychowawczych jest niezmiernie istotna; jeśli dziecko widzi, że rodzice mają odmienne zdania, a kwestie sporne rozstrzygają między sobą przy dziecku, wówczas

ma ono przestrzeń do “manipulowania” obowiązującymi zasadami w korzystny dla siebie sposób; dlatego ważne jest, aby rodzice wcześniej uzgodnili między sobą i określili wszelkie zasady, jakie powinny obowiązywać w domu i poza nim, przy czym wszystkie zawsze powinny być jednocześnie akceptowane przez każdego z nich;

- *na łamanie własnych zasad* - jeśli rodzic ma określone wymagania względem dziecka i wprowadza w życie pewne zasady, on także zobowiązany jest do ich przestrzegania, w przeciwnym razie wysyła dziecku sprzeczny komunikat, a warto pamiętać o tym, że dzieci są doskonałymi obserwatorami i uczą się poprzez naśladowanie - w głównej mierze najwięcej wzorców czerpią właśnie od swoich rodziców;
- *na nieumiejętność panowania nad własnymi emocjami* - jeśli rodzic w sytuacjach trudnych traci kontrolę nad swoimi emocjami, przekazuje w ten sposób dziecku niewerbalny komunikat, że ono również w taki sposób może poradzić sobie z nagromadzonymi pokładami złości czy wściekłości, co niestety może być przenoszone na grunt szkoły lub przedszkola i tam powodować nieakceptowane społecznie zachowania;
- *na stawianie dziecku wygórowanych oczekiwań* - wymagania nieadekwatne do możliwości dziecka wpływają niekorzystnie na jego samoocenę, co powoduje jej obniżenie; budzi w dziecku poczucie winy, że nie jest wystarczająco dobre, aby móc sprostać wymaganiom rodzica; w efekcie doznawania wielu niepowodzeń obniża się u niego poczucie własnej wartości, jak również motywacja do działania;
- *na krytyce zamiast chwaleń* - jeśli rodzic nie będzie skupiał uwagi na pozytywnych aspektach zachowania dziecka, nie będzie doceniał go i chwalił, a koncentrował się głównie na tym, co złe, wówczas dziecko otrzyma komunikat, że bardziej oplaca się zrobienie czegoś, co rozzłości rodzica, ponieważ tylko wtedy uzyska jego uwagę; dziecko właśnie tym sposobem będzie dążyć do tego, aby chociaż na chwilę zdobyć uwagę rodzica dla siebie, niezależnie od konsekwencji, jakie będzie musiało ponieść;

Należy podkreślić, że opisane powyżej sytuacje mają na celu ukierunkowanie rodziców, w którą stronę powinni podążać, wychowując swoje dzieci. Nikt z nas nie jest doskonały, nie jest więc możliwe wyeliminowanie wszystkich powyższych błędów. Warto jednak pamiętać, o tym, że nadmierne i nazbyt zbyt wysokie wymagania rodzica względem samego siebie i dążenie do jakiegoś ideału może w równym stopniu zaburzyć relacje z dzieckiem, co omówione błędy. Rodzic będący “chodzącym ideałem”, który nie popełnia błędów (a nie ma takich), pokazuje swojemu dziecku, że ono także musi być takie samo. Najważniejszy w tym wszystkim jest jak zawsze pewien umiar i rozsądek oraz zapewnienie dziecku, jak najlepszych warunków, aby mogło być szczęśliwe i prawidłowo rozwijać się.

Rozmowy z dzieckiem umożliwiają jego lepsze poznanie i zrozumienie, dlatego warto to robić już z dziećmi w wieku przedszkolnym. Ważne jest znalezienie czasu, aby w różnych ciekawych dla dziecka formach móc go razem spędzać, bo wtedy pojawi się nie jedna okazja do tego, aby móc swobodnie porozmawiać. Powinno to pomóc w budowaniu wzajemnego zaufania, rozwijaniu odpowiedzialności i w odpowiednim momencie korygowania niewłaściwych zachowań w sytuacjach, gdy się one pojawiają.

Warto również nawiązać współpracę z nauczycielami dziecka, aby móc wymieniać się informacjami na jego temat, co może być korzystne dla obu stron. Jeśli rodzice czują się zdezorientowani to można szukać również pomocy i wsparcia u psychologów i pedagogów. Należy jednak pamiętać, że oni mogą udzielić porady i wsparcia, pokażą od czego zacząć i z jakich metod można skorzystać, ale nie zrobią niczego za nich, bo to rodzice w głównej mierze są odpowiedzialni za wychowanie własnych dzieci. Stanowi to duże wyzwanie, bo każde dziecko jest inne i czasami jego wychowanie wymaga indywidualnego podejścia i dostosowania metod i warunków do jego potrzeb, ale im większa wiedza tym łatwiej uniknąć pewnych pułapek wychowawczych, a nawet jeśli pewne błędy zostały popełnione to zawsze można starać się je naprawić. Pamiętajmy jednak, że nie warto pewnych decyzji odkładać na później, bo czasami, im szybciej tym lepiej, im mniejsze dziecko tym większa możliwość odpowiedniego oddziaływania na nie. A zatem rodzice kochajcie i wychowujcie mądrze swoje dzieci.

Opracowała: pedagog Małgorzata Adler

Bibliografia:

- Gurycka A.: *Błąd w wychowaniu*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne 1990.
Mac Kenzie R., J.: *Kiedy pozwolić, kiedy zabronić?*, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne 2012.
Łukawska K.: *Szczęśliwi rodzice, szczęśliwe dzieci*, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne 2011.
Steede K.: *10 błędów popełnianych przez dobrych rodziców*, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne 2007.